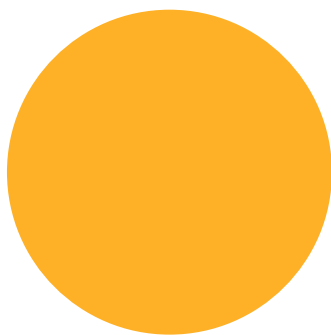

Primera lliçó sobre mètrica catalana

JOAN RAMON VENY-MESQUIDA

Joan Ramon Veny-Mesquida

PRIMERA LLIÇÓ
SOBRE MÈTRICA CATALANA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida
2024

Consell d'edició:

Josep Camps (Universitat Oberta de Catalunya)

Francesc Foguet (Universitat Autònoma de Barcelona)

Carme Gregori (Universitat de València)

Magí Sunyer (Universitat Rovira i Virgili)

Caterina Valriu (Universitat de les Illes Balears)

Joan Ramon Veny (Universitat de Lleida), director

Comitè científic:

Helena Buffery (University College Cork)

Roger Friedlein (Ruhr-Universität Bochum)

Enric Gallén (Universitat Pompeu Fabra)

Alfons Gregori (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Josep Murgades (Universitat de Barcelona)

Veronica Orazi (Università di Torino)

Patrizio Rigobon (Università Ca' Foscari Venezia)

Pere Rosselló (Universitat de les Illes Balears)

Albert Rossich (Universitat de Girona)

Biel Sansano (Universitat d'Alacant)

Amb el suport de

i la col·laboració del GRILC – Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (2021 SGR 150) de la Universitat Rovira i Virgili.

Primera edició, març de 2024

© Joan Ramon Veny-Mesquida, 2024

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-307-8

Dipòsit legal: B. 948-2024

Imprès a Gráficas Rey

Disseny de la col·lecció: Jordi Avia

Sumari

PREÀMBUL	9
PRÈVIA	15
1. Nomenclatura dels versos	15
2. Origen dels versos romànics	17
I. LA SÍL·LABA MÈTRICA	23
3. Síl·laba i posició	23
4. Els contactes vocàlics	27
5. Fenòmens lingüístics i llicències mètriques ...	32
6. Sinèresi i dièresi	39
7. Sinalefa i dialefa	49
8. Conseqüències gràfiques d'aquests fenòmens	54
9. Causes del recurs a les llicències mètriques ..	60
10. Altres fenòmens	64
11. Principi i final del vers	68
II. EL RITME	75
12. Accent i ritme	75
13. Xocs i valls accentuals	79
14. Llengua i metre	83
15. Model i exemple de vers	85
16. Metre i ritme	90
III. LA RIMA	93
17. Concepte i abast	93
18. Origen	99
19. Funcions	101
20. Normes de constitució	108
21. La qualitat	114

22. Segons el gènere del vers	118
23. Segons la semblança fònica	122
24. La rima interna	132
25. La manca de rima	136
26. Segons la combinació dins l'estrofa	139
 BIBLIOGRAFIA	 145
Abreviatures de les preceptives citades	145
Edicions dels textos citats	146
Referències bibliogràfiques	149
 ÍNDIXS DE TERMES	 161

*A mon pare,
en la seva norantina joventut*

Preàmbul

Aquest volum pretén d'oferir una descripció dels elements constitutius del vers català, és a dir, de la síl·laba mètrica, el ritme i la rima. D'aquesta declaració inicial, el lector n'hauria d'inferir que el que té a les mans no és un manual complet sobre elaboració de versos, ni pel contingut, perquè deixa per a altres llibres d'aquesta col·lecció l'estudi dels models i les realitzacions dels versos i de les composicions de la nostra literatura, ni pel to, desproveït a posta de voluntat preceptiva. L'enfocament vol ser exclusivament descriptiu, amb atenció als punts de vista diacrònic, prescriptiu i comparatiu —sempre que ha estat possible, perquè la manca de monografies sobre els costums dels autors, les èpoques i les poètiques no ho posa fàcil—. Així, s'hi intenten definir els fenòmens relacionats amb aquests tres elements constituents del vers català i tenint presents els usos en la poesia catalana al llarg de la història (diacronia), en relació amb el que ha dictat la preceptiva de cada moment (prescripció) i, quan s'ha considerat oportú, amb el seu context romànic (comparatisme). Aquest enquadrament es justifica per la convicció que l'avaluació de tal ús o de tal altre en un poema ha de tenir en compte els que n'ha fet la tradició que l'ha precedit i la que li és contemporània, els que regula la preceptiva coetània i els que s'estiguin practicant en altres tradicions i que, directament o indirecta, puguin haver repercutit en l'obra del poeta. L'anàlisi de la distància a què aquest se situa respecte dels tres eixos aporta informacions fonamentals que, més enllà del coneixement dels seus hàbits versificadors, contribueixen enormement a l'explicació de la seva poètica i de la seva poesia. Tot plegat, és clar, dins els límits que imposa aquesta col·lecció, que han obligat a sintetitzar i bandejar bona part dels continguts.

Hom pot discutir, no sense raó, la decisió de dedicar una *primera lliçó* sobre mètrica exclusivament als constituents del vers, amb el consegüent bandeig de l'explicació de la versificació (versos, estrofes, gèneres, formes fixes), com també de l'elocució. Però el lector no hauria d'entendre aquí “primera lliçó” com a ‘manual’, com a ‘introducció general’, sinó, literalment, com a ‘primera lliçó’ d’una sèrie, el ‘primer pas’ per entendre els fonaments de la matèria: no sembla que es pugui valorar, per posar sols un exemple, la utilització dels diversos models de deca·síl·lab i les seves combinacions sense conèixer les vicissituds de les síl·labes mètriques, del ritme i de la rima. Per tant, l'explicació d'aquests elements constituents del vers català és prèvia a tota anàlisi posterior. Per això la dràstica reducció del contingut d'aquest volum: no fer-la hauria comportat una anàlisi excessivament superficial i esbiaixada d'aquestes estructures, amb el consegüent perjudici per al possible receptor del llibre, el qual pot consultar els imprescindibles manuals d'Oliva (1986 i 2008) i de Bargalló (2007a i 2007b).

Aquesta decisió pot contrastar amb la inclusió d'un capítol dedicat a la rima, però la seva consideració com a constituent del vers català es justifica perquè la rima neix amb el vers i és en l'origen de la lírica culta, on és tan consubstancial que no hi ha vers si no hi ha rima (v. § 17), perquè el seu abast pot afectar la factura d'un vers (v. § 24) i perquè, més enllà de la simple repetició de sons, desenvolupa funcions mètriques (v. § 19).

D'altra banda, no vull passar per alt que la redacció d'aquest llibre ha mirat de no perdre de vista que el discerniment i la comprensió de cada fenomen mètric no constitueixen un objectiu en ells mateixos. Ja és un lloc comú dins l'àmbit de la metricologia i de la crítica literària la consideració que la mètrica, com qualsevol altre recurs

literari, intervé en la construcció del sentit del poema: de la mateixa manera que en l'elaboració del poema els versos no són purament decoració, simple guarniment suplementari, sinó que formen part del seu sentit, en la seva anàlisi mètrica caldrà pulsar sempre l'abast i la funció de cada fenomen (Di Girolamo 2021: 132-133). «És absurd», diuen Bausi & Martelli (2021¹⁰: 42), «a més d'ingenu, pensar que un poeta, fins i tot el més modest, faci servir el vers [...] sols per “revestir” amb una bella capa els conceptes i les imatges que pretén expressar.» La mètrica, doncs —i, ni que sigui en sentit molt més lat, també la de l'anomenat vers lliure i la de les extravagàncies més extremes de les avantguardes—, no és ni un suport ni un revestiment, sinó una part de l'essència mateixa de la poesia, de la qual no només no es pot prescindir a l'hora d'interpretar els textos, sinó que fins i tot pot esdevenir-ne l'element clau: en aquest sonet de Foix, per exemple,

- Fugiré carrer enllà, o-í! Finestra:
 Darrere teu veig l'home geperut;
 A casa tinc un maniquí forçut
 4 Que amb mig HP només, pica amb la destra.
- Geperut!, Geperut!: Vaig a la platja,
 L'hora és ardent i: trenta-dos genolls,
 I els mamellons i setze llavis folls...
 8 La Madroneta es despulla al garatge.
- O-í! Jep i gepó i gepic, o-í!
 Duu el mallot blau i es pinta de carmí
 11 El sotaaixella. Tanca la finestra!
- Tanca el bagul!, desa-hi els peus, babau;
 D'anques de iode i de gelats, assau.
 14 Amb mig HP, o-í, pica amb la destra.

la relació entre sintaxi i mètrica —amb uns paral·lelismes rítmics molt evidents, amb uns xocs accentuals (v. § 13) que remarquen ostensiblement les pauses i les cesures, i amb l'ús de períodes majoritàriament breus i predomini de l'esticomítia o coincidència de pausa sintàctica amb pausa de vers— dona la clau per entendre el procediment sobre el qual es basteix el text, que és la fórmula cubista de la juxtaposició de fragments de realitat presos des de diferents angles de visió, retallats i disposats en un mateix pla; de la mateixa manera com el primer decasíl·lab sense cesurar, el 8, serveix per a alentir el ritme d'excitació sexual —que ha anat *in crescendo* des del primer dels decasíl·labs anteriors, tots ells amb cesura, i que s'ha accelerat amb l'al·literació de la [λ] a la segona quarteta— i preparar el lector per al clímax que representa el vers 9 i el desenllaç del poema expressat a partir del segon hemistiqui del vers 11 (Veny-Mesquida 2001: 216-219).

Per això, «és quasi inútil dir que, abans de procedir a qualsevol anàlisi mètrica, cal haver entès el significat si més no superficial del text» (Menichetti 2013: 5), per tal de valorar en quin punt respecte d'aquest es poden situar els fenòmens mètrics que hi intervenen. «Entendre el significat» vol dir, aquí, no només capir la *literalitat* del text, sinó també obtenir el que s'ha anomenat l'*enciclopèdia de coneixements* que el lector ha de compartir amb l'autor (per exemple, cal saber que HP és l'abreviatura de la unitat de potència *horse power*), cosa que permetrà de dur a terme aquella anàlisi amb tots els elements necessaris per copsar la *literarietat* del text.

Per acabar, he de fer un doble advertiment: que les explicacions d'aquest volum se circumscriuen, mentre no s'indiqui el contrari, a la varietat central del català i que parteixen de la base d'una elocució acurada, com sol donar-se en el registre formal de la recitació, per tal d'estal-

viar al lector l'aparició sovintejada d'advertiments sobre les diferents solucions que poden donar-se als fenòmens que hi són descrits en funció del dialecte, la cura, el registre o la velocitat d'execució.

Finalment, voldria expressar la meva gratitud a aquelles persones que han atès les meves consultes mentre ha durat l'elaboració d'aquest escrit: Silvano Andrés de la Morena, Aitor Carrera, Jordi Cornudella, Pere Garau, Isabel Grifoll, Joan Julià-Muné, Matías López, Xavier Macià, Albert Mesres, Lluís Quintana i Roger Urgell. Esmert especial mereixen les que han tingut la paciència de llegir-ne la penúltima redacció i de fer-me arribar les seves consideracions: Ferran Carbó, Imma Creus, Jesús Jiménez i Joan Veny.

Prèvia

I. NOMENCLATURA DELS VERSOS

El sistema de designació dels versos que han creat les llengües romàniques (de les quals exclouré sempre el romanès, la mètrica del qual segueix una pauta diferent: v. Gáldi 1964) es basa en el nombre de síl·labes de què estan compostos i en la posició que ocupa la darrera síl·laba accentuada (v. § 12). El grup de llengües en què hi ha un cert predomini de les paraules oxítones, com el portuguès, el català, l'occità i el francès, van sentir com a “normals” (Gasparov 1996: 121) els versos masculins —acabats en paraula aguda—, de manera que la seva denominació es va determinar pel nombre de síl·labes que contenen fins a la darrera tònica, mentre que en aquelles llengües amb predomini de mots plans, com l'italià o el castellà, es van percebre com a més usuals els versos femenins —acabats en paraula plana o esdrúixola— i aleshores el nom es basa en la posició de la síl·laba posterior a la darrera tònica. De manera que una mateixa seqüència d'onze síl·labes amb el darrer accent sobre la desena es considera de deu o d'onze segons se situï en la tradició oxítona o en la paroxítona.

Així, per exemple, la nomenclatura italiana denomina *endecasillabo* un vers com «Nel mezzo del cammin di nostra vita», igual com la castellana anomena *endecasílabos* «A mitad del andar de nuestra vida» (trad. Juan Manuel de la Pezuela), «En medio del camino de la vida» (trad. Bartolomé Mitre) o «A mitad del camino de la vida» (trad. Ángel Crespo), mentre que en la tradició catalana versos com «En lo mig del camí de nostra vida» (trad. Andreu Febrer),

«En ésse' a mig camí de nostra vida» (trad. Narcís Verdaguer i Callís), «Al bell mig del camí de nostra vida» (trad. Josep Maria de Sagarra) o «A la meitat del camí de la vida» (trad. Joan F. Mira) reben el nom de *decasíl·labs*, tal com la francesa es refereix amb el nom de *décasyllabes* als versos «En mi chemin de ceste nostre vie» (trad. Émile Littré), «Sur le milieu du chemin de la vie» (trad. Henry Longnon) o «Au milieu du chemin de notre vie» (trad. Jacqueline Risset), i la portuguesa amb el de *decasílabo* a «Em meio do caminho desta vida» (trad. Domingos Ennes), «Da nosa vida, em meio da jornada» (trad. José Pedro Xavier Pinheiro), «Da minha vida em meio do caminho» (trad. Barão da Villa da Barra) o «No meio do caminho em nossa vida» (trad. Vasco Graça Moura).*

Així, doncs, l'*endecasillabo* italià, el *décasyllabe* francès, el *decasíl·lab* català, l'*endecasílabo* castellà o el *decasílabo* portuguès designen una mateixa estructura mètrica, constituïda per deu posicions (P) accentuades (+) o no (–) que poden anar seguides o no d'una (o més) síl·labes (S):

$$P_1^{\pm} P_2^{\pm} P_3^{\pm} P_4^{\pm} P_5^{\pm} P_6^{\pm} P_7^{\pm} P_8^{\pm} P_9^{\pm} P_{10}^{+} (S^{-}) (S^{-})$$

Per això —perquè té la mateixa estructura que la resta de versos catalans del sonet—, Josep Carner, per posar un exemple, pot culminar el poema «Barcelona, ciutat castellana a l'estiu», amb un alexandrí en castellà:

Un *Imparcial*, per terra, masega l'aura pura,
i qualsevol diria que el seu cruixit murmura:
—«A la verdad, no existe problema catalán».

* He seleccionat les traduccions que reproduïxen la mateixa estructura sil·làbica que l'original, si bé algunes en difereixen en la disposició accentual. Les citacions estan extretes dels facsímils disponibles al lloc web <www.dantepoliglotta.it>.

Aquesta divergència en la nomenclatura pot portar a equívocs: dels versos de «L'infinito» de Leopardi, n'hem de dir “decasíl·labs”, seguint la consuetud catalana, o “hendecasíl·labs”, com a traducció de l'italià *endecasillabi*? I un italià, per referir-se als de *Le cimetière marin* de Valéry, ¿n'ha de dir “endecasillabi”, segons la pròpia habitud, o “decasillabi”, per traduir el terme francès *décasyllabes*? Qualsevol de les dues formes pot generar dubtes en el lector que no tingui present el metre original del text al·ludit. Per això, alguns tractadistes italians reconeixen que «seria més raonable i menys equívoc que els versos prenguessin el nom de l'última posició accentuada, que és estable, mentre que la següent pot no ser la darrera —en els versos esdrúixols— o pot fins i tot mancar-hi —en els aguts—» (Menichetti 2013: 8-9). A fi d'evitar aquestes possibles confusions, Di Girolamo (1979) va formular una nomenclatura per denominar els versos a partir de la seva estructura i no de les seves diferents realitzacions, és a dir, prenent com a base el nombre de posicions en comptes del de síl·labes (v. § 3). Així, proposava d'utilitzar les veus *decenari* per al·ludir al vers romànic de deu síl·labes, és a dir, l'*endecasillabo* italià, el *décasyllabe* francès, etc.; *octonari*, al de vuit, ço és, el *novenario* o *eneasillabo* italià, l'*octosyllabe* francès, l'*eneasílabo* castellà, l'*octosíl·lab* català, etc. Sobretot dins l'àmbit de la mètrica comparada aquests termes serien decididament més funcionals i unívocs.

2. ORIGEN DELS VERSOS ROMÀNICS

Bàsicament, hi ha hagut tres teories per explicar la gènesi dels versos romànics: la romàntica, segons la qual caldria buscar-ne els orígens en la poesia popular llatina, potser

I. La síl·laba mètrica

La mètrica catalana, com la de totes les literatures romàniques, segueix un patró sil·labicoaccentual, la qual cosa significa que tots els segments lingüístics candidats a la consideració de vers han de tenir un nombre fixat de síl·labes mètriques o *posicions* disposades segons uns determinats accents mètrics o *ictus* (v. § 12).

3. SÍL·LABA I POSICIÓ

La nomenclatura exposada al § 1 mostra que el nom dels versos propis de les literatures romàniques (en queden exclosos els que designen les adaptacions modernes del metres clàssics, que no han resultat del desenvolupament natural de cada tradició, sinó que hi han estat adoptats i adaptats artificialment) remet al seu nombre de síl·labes i això és perquè la síl·laba és el principal constituent dels versos de les llengües neollatines. Tanmateix, no hi ha consens entre fonòlegs i fonetistes per establir una definició completament satisfactòria d'aquest terme: Maria Rosa Lloret (GCC: I, 200), després de fer un repàs a les diverses teories que l'han intentat definir, afirma que es pot acceptar en termes d'aproximació que «les síl·labes coincideixen amb els cops de veu que produïm i que, prototípicament, el nucli de les síl·labes coincideix amb cims absoluts de prominència». És en aquestes dues generalitzacions que «es fonamentarien les sòlides intuïcions que posseeixen els parlants sobre l'estructura sil·làbica».

Així, doncs, dins l'àmbit de la fonologia del mot, la intuïció fa que els parlants de la nostra llengua distribueixin les síl·labes dels mots *dia*, *alada* o *enveja* d'aquesta mane-

II. El ritme

12. ACCENT I RITME

Potser no serà ociós de recordar aquí el fet ja esmentat a l'inici del capítol dedicat a la síl·laba (§ 3) que el patró de les mètriques romàniques és sil·labicoaccentual, és a dir, que els versos, per ser considerats com a tals, han d'ajustar-se a un model que determina tant el nombre de síl·labes mètriques com la distribució accentual. L'accent, doncs, és tan important com el nombre de síl·labes mètriques: també hem vist al § 2 que l'element en què recolza la denominació dels versos no és tant el nombre de síl·labes com el fet de presentar un ictus en la posició que li dona nom. I de la mateixa manera com en el capítol corresponent hem distingit entre *síl·laba* i *posició* (§ 3), en aquest haurem de diferenciar entre *accent*, com a element prosòdic, i *ictus*, com a element mètric.

El ritme, segons Mazaleyrat & Molinié (1989: 314), es pot definir com «la recurrència d'accents en intervals fàcilment perceptibles», amb la qual cosa l'accent hi juga un paper primordial, fenomen que ha estat definit pels mateixos lingüistes (ídem: 1) com l'element que serveix per a subratllar, «en la cadena verbal, un fonema o grup de fonemes pels mitjans, aïllats o combinats, de la durada temporal, de l'entonació melòdica i de la intensitat articulatòria». En català, el que defineix el fenomen és la intensitat, per bé que «les vocals de les síl·labes accentuades tendeixen a tenir un to més alt i una durada superior a la de les síl·labes no accentuades» (GCC: I, 347).

El primer problema relatiu a l'accent és la determinació de la tonicitat o atonicitat dels mots. Tot enunciat està

III. La rima

17. CONCEPTE I ABAST

Qüestions terminològiques. La rima, segons hem vist al § 2, és consubstancial al naixement de la poesia trobadoresca, en la qual no existeix «ni rima sense vers ni vers sense rima» (Riquer 1983: 38), i des de la qual s'expandirà a tota la lírica romànica culta —la poesia narrativa i la popular segueixen altres corriols—, si bé, com és sabut, en diferents moments i per motius o objectius diversos, en pot haver estat en part desterrada. Tant és així que s'ha arribat a afirmar que «els pocs versos no relacionats amb la rima que hi ha a les cançons del Dant òbviament s'han de considerar com a variants de la rima, és a dir, no com a absència de rima, sinó com a rima negativa» (Baldelli, *apud* Di Girolamo 1983²: 69); això, és clar, bandejant els possibles errors de còpia de la tradició, amanuense o impresa. Aquesta idea, que Di Girolamo fa extensiva a l'entera tradició lírica italiana, almenys fins a Leopardi, es podria eixamplar fàcilment a d'altres tradicions romàniques. De tal manera que a l'edat mitjana, el llatí RHYTHMU(s) —definit com a «consonans paritas syllabarum certo numero comprehensarum» 'paritat harmònica de les síl·labes encaixades dins una determinada fórmula mètrica' (Murphy 1986: 167)—, que va donar lloc al terme occità *rim* o *rima*, «va prendre el sentit de vers del tipus romanç, comptat per accents i el nombre de síl·labes, i majorment, rimat, a distinció de METRUS, nom del vers llatí que es regulava per la durada de les síl·labes» (DECLC).

Això s'explica perquè, ja en la poesia llatina medieval, els indicadors del nou sistema de versificació eren tant el nombre de síl·labes com les repeticions als finals de les lí-

Índexs de termes

TERMES CATALANS

- accent 15, 19, 20, 21, 23, 24, 25,
27, 37, 75-79, 80, 81, 82, 83,
88, 91, 93, 99, 126, 130, 137
— circumflex 56, 57, 58, 59
— gràfic 31, 43, 57, 124
— màxim 68, 70, 82
afèresi 64, 65
alba 109
alexandrí 16, 89
al·literació 12, 102, 129, 132
alternança de rimes 119-120, 142
anacrusi 73
anadiplosi 136
anapest 18, 31, 72, 80, 91,
anaptixi 66
anisosil·labisme 102, 140
apòcope 52, 64, 65
apòstrof 30, 55, 58, 59
arsi 19
art major 140
art menor 140
assonància, v. rima assonant
— àtona 129
— imperfecta 123, 129
àstrofa, composició 140
cacofonia 53
cadència 20, 99
cal·ligrama 139
cesura 12, 20, 24, 27, 54, 67-68,
87, 88, 89
coda de la síl·laba 24
compensació 71-72
concordança 94, 117
consonància, v. rima consonant
contorn accentual, v. xarxa mètrica
contraassonància, v. rima contra-
assonant
coriambe 80
dàctil 18, 47, 91
dansa 109
decasíl·lab 10, 12, 16, 17, 22, 24,
25, 26, 27, 41, 42, 50, 88-89,
91, 137, 138
decenari 17
dècima 69, 140
— espinela 103-104, 141
desplaçament accentual cap a la
dreta 77
dialefa 26, 38, 39, 46, 49, 51-52
diàstole 77
dièresi (signe) 43
dièresi (llicència) 35, 38, 39-40,
42, 47-48
diftong 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36,
38, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 49,
50, 52, 53, 55, 59, 72, 117,
131
— contrafet 42
— mètric 39
— sintàctic 29, 38, 50, 54,
doblet fonètic 77, 78
dodecasíl·lab 89
dotzena 140
e paragògica 66

- ectlipsi 30
 elisió 28, 29, 30, 31, 32, 36, 38,
 49, 51, 52, 55, 59
 elocució 10, 12, 27, 28, 31, 37, 92
 enciclopèdia de coneixements 12
 enclític 76
 enneasíl·lab 47, 54, 86
 epèntesi 64, 66
 epifonema 105
 episinalefa 41
 epítesi 64, 66
 escola siciliana 21-22, 98
 espondeu 18
 esticomítia 12
 estramps 114, 119, 136, 137,
 138, 140
 estrofa 10, 21, 22, 26, 63, 64,
 102, 103, 105, 107, 108, 109,
 111, 114, 119, 120, 121, 128,
 129, 130, 139-141, 142, 143
 — anisosil·làbica, heterosil·làbica
 o heteromètrica, v. anisosil·la-
 bisme
 — isosil·làbica, homosil·làbica o
 homomètrica, v. isosil·labisme
 falca 67, 116
 falses rimes, v. rima falsa
 fusió 26, 28, 29, 30, 32, 36, 38,
 49, 52, 53, 55
h fonètica 55
 — tradicional 55
 hemistiqui 12, 31, 51, 67, 84, 87,
 88, 89, 102, 105, 133, 134,
 135, 136
 hendecasíl·lab 17, 86, 87
 heptasíl·lab 42, 48, 62, 71, 86, 87
 heptet 140
 hexàmetre 18, 73, 138
 hexasíl·lab 42, 51, 59, 86, 88, 89
 hiat 28-29, 31, 35, 36, 38, 39, 42,
 43, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 53,
 55
 — mètric 39
 — sintàctic 31, 32, 38,
 hipèrbaton 69
 hiperencavalcament 68-70
 hipermetria 25, 26, 33, 41, 42,
 71, 72
 hipometria 25, 26, 66, 67, 71
 homeòptoton 99
 homeotèlèuton 20, 99, 132, 134
 homonímia 112
 — paradigmàtica 110
 iambe 18, 80
 ictus 18, 23, 27, 71, 75, 83, 88,
 89, 91, 102, 119
 — mecànic 19
 — vocal 19
 inversió iàmica 80, 85, 91, 92
 isosil·labisme 21, 25, 42, 102,
 140
 lira 140
 literalitat 12
 literarietat 12
 llicència mètrica 32-39, 40, 41,
 42, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 60,
 61, 63, 64, 77, 79, 83, 98
 mètrica accentual 73
 mètrica quantitativa 67, 72, 73
 mètrica sil·labicoaccentual 23,
 67, 75
 model de vers 9, 10, 20, 24, 25,
 27, 32, 36, 41, 63, 75, 83, 84,
 85-90, 91, 92, 138, 139

- monoftong 52
- monorima 141
- mot fonològic 81
- mot tornat 108-109
- mot refrany 109
- mots-rima 107, 109, 114
- n* paragògica 66
- novena 140
- nucli de la síl·laba 23, 24, 29
- octava 140, 141, 142
 - italiana 141
 - lírica 141
 - reial 141
- obertura de la síl·laba 24
- oconari 17
- octosíl·lab 17, 25, 26, 33, 46, 48, 70, 86, 87, 89
- onzena 140
- ortoèpia 32, 36, 46, 57
- paragoge 64, 66
- v. *e* paragògica, *h* paragògica, *n* paragògica
- paronomàsia 127
- paraules en llibertat 139
- pentàmetre 138
- pentasíl·lab 59, 85, 88
- peu 18, 20, 47, 91, 119,
 - fonològic 81
- pírric 18
- posició 15, 16, 17, 20, 23-27, 70, 75, 76, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 102
- principi d'alternança rítmica 79, 80, 84
- proclítics 76
- prosa retallada 139
- prosòdia 46, 61, 105, 139
 - llatina 18
- pròtesi 64, 66
- quartet, -a 12, 69, 71, 91, 101, 103, 114, 128, 140, 141, 142
- quintet 103, 140, 142
- r* muda final 56, 58, 96
- reble 67, 106, 116
 - d'harmonia 67
 - de prosòdia 67
- resil·labificació 24, 29
- retracció accentual 77
- rim, rims
 - adjectivats 120-121, 122
 - bruts 136
 - capfinit 136
 - derivatius 120-121
 - diccionals 114, 137
 - equívocs 110, 116, 122
 - equivocs contrafets 111, 112
 - esparsos 136
 - fènix 114, 118, 137
 - maridats 120-121, 122
 - trencats 69, 118
- rima
 - apagada 112-113
 - apariada 102, 141
 - apofònica 128, 132
 - aproximativa 127
 - assonant 96, 102, 113-114, 122, 123, 124, 129-131, 140
 - cara 116, 117
 - caudada 141, 142
 - completa 95, 123
 - composta 70, 111-112, 118
 - consonant 94, 113-114, 115-116, 122-123, 124, 127, 129
 - consonant simulada 127

- contraassonant 122, 128, 131-132
- contínua 141
- creuada 102, 114, 141, 142
- dactílica o esdrúixola 94, 119
- derivativa 120-121
- desinencial 112
- en eco 134, 136
- encadenada 141, 142
- enriquida 117
- equivalent 127
- esparsa 136
- externa 78, 102, 133
- fàcil 115-116, 117
- falsa 96, 124-126
- femenina o plana 94, 119
- gramatical 112, 115
- hiperdactílica 119
- homònima 110, 111, 112
- iàmbica 119
- imperfecta 123, 127, 129
- incompleta o parcial 95
- interna 78, 102, 132-136
- interna horitzontal 134
- interna vertical 134, 135
- lleonina 134
- masculina o aguda 94, 119, 120
- modulada 127
- multiplicativa 135
- negativa 93, 136-137
- normanda 98
- parcial v. rima incompleta
- parònima 112
- pobra 116-117
- polisèmica 110, 111
- rara 116, 118
- rica 116-117
- semàntica 113, 115
- siciliana 98
- sufixal 112
- total v. rima completa
- vocàlica v. rima assonant
- rimant 78, 94, 98, 104, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 125, 126, 127, 129, 137,
- s paragògica 66
- septet 140
- sextet 103, 140, 142
- sextina 97, 109
- síl·laba 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23-27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 102, 117, 118, 119, 130, 131, 132, 136, 137
- sinafia 54, 71, 72
- sinalefa 36, 38, 39, 49-51, 52-54
- síncope 64, 65
- síncrasi 52
- sinèresi 26, 34, 38, 39-47
- sinícesi 41
- sintagma d'entonació 81
- sintagma fonològic 81, 82
- sístole 77
- sonet 11, 16, 25, 27, 31, 34, 41, 78, 82, 83, 91, 101, 102, 103, 107, 109, 112, 114, 126, 128
- submodel de vers 84, 90

- tanka 59
 tercet 101, 103, 110, 140
 tetrasíl·lab 51, 85, 87, 88, 89
 tirada 139-140, 141
 tmesi 68-70, 118
 troqueu 18, 80
 vall accentual 80
 variació estròfica 140
 vers 9, 10, 1, 12, 15, 16, 17, 18,
 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27,
 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36,
 38, 41, 42, 44, 46, 48, 49, 50,
 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 71, 72, 73, 75, 78, 80,
 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
 90, 91, 92, 93, 94, 95, 99, 101,
 102, 103, 104, 105, 107, 109,
 110, 111, 116, 117, 118, 119,
 120, 121, 126, 128, 129, 132,
 133, 134, 135, 136, 137, 138,
 139, 140, 141, 142, 143
 — agut 17, 119
 — amètric 90
 — esdrúixol 17, 72
 — femení 15, 72, 85, 119, 120
 — hipermètric v. hipermetria
 — hipomètric v. hipometria
 — lliure 11, 136, 138-139
 — masculí 15, 72, 119, 120
 — semillliure 138-139
 vici 25, 26, 47, 108, 112, 116, 137
 xarxa mètrica 81
 xoc accentual 79, 82
 y grafia de *i* semivocal o semicon-
 sonant 55
 z per evitar el hiat entre mots
 56

TERMES D'ALTRES TRADICIONS

- anarimia* (it.) 137
anasinalefe (it.) 72
annominatio (llat.) 127
arsis (gr.) 19
assonanza (it.) 123, 129
 — *atona* (it.) 129
 — *imperfetta* (it.) 129
blank verse (ang.) 138
cansó (occ.) 94
coblas alternas o *alternadas* (occ.)
 143
coblas capcaudadas (occ.) 143
coblas capfinidas (occ.) 143
coblas dissolutas (occ.) 114, 140,
 142
coblas doblas (occ.) 143
coblas quaternas (occ.) 143
coblas retrogradadas (occ.) 143
coblas singulars (occ.), 140, 142
coblas ternas (occ.) 143
coblas unisonants (occ.) 142, 143
complexio (llat.) 41
cuarteto (cast.) 140
cuarteta (cast.) 140
decasílabo (port.) 16
décasyllabe (fr.) 16, 17
devinalh (occ.) 118
divisio (llat.) 47
elatio (llat.) 19
elevatio (llat.) 19

- endecasílabo* (cast.) 15, 16
endecasillabo (it.) 15, 16, 17, 21, 138
episinalfe (it.) 72
impressio (llat.) 18
inversio (llat.) 105
laisse (fr.) 139
lassa (it.) 139
licentia (llat.) 47
lleonismitat (occ.) 114, 117
mots sil·labicats (occ.) 118
palabras-rima (cast.) 95
paritas syllabarum (llat.) 20, 21, 93
parole-rima (it.) 95
pedaç (occ.) 116
percussio (llat.) 18
positio (llat.) 19
quinteto (cast.) 140
quintilla (cast.) 140
rhyme-fellows (ang.) 94
rima bruta (occ.) 136
rima en eco encadenado (cast.) 136
rima enlazada (cast.) 136
rima intensa (cast.) 117
rima irrelata (it.) 137
rima redoblada (cast.) 134
rima reflejada (cast.) 134
rima ricca (it.) 117
rimalmazzo o rima al mezzo (it.) 132
rime annexée (fr.) 136
rime batelée (fr.) 136
rime brisée (fr.) 135
rime couronnée (fr.) 134
rime du même au même (fr.) 108
rime enrichie (fr.) 117
rime petrose (it.) 96
rime renforcée (fr.) 135
rime renversée (fr.) 127
rime riche (fr.) 117
rimes couées (fr.) 143
rimes de goret (fr.) 123
rimanti (it.) 94
rimantes, fonemas o palabras (cast.) 95
rims bruts (occ.) 136
rims continuatz (occ.) 141
rims utrisonants (occ.) 125
romance artístico (cast.) 123
romance nuevo (cast.) 123
romance viejo (cast.) 123
sequentia cum prosa (llat.) 100
serie (cast.) 139
simile casibus (llat.) 99
simili modo determinatum (llat.) 99
similiter cadens (llat.) 99
similiter desinens (llat.) 99
sonança borda (occ.) 123
sonança lleial (occ.) 123
sublatio (llat.) 19
thesis (gr.) 19
trobar ric (occ.) 97
tropare (llat.) 100
tropatore (llat.) 100
tropus (llat.) 100
vers (occ.) 94
vers liberé (fr.) 139
vers libre (fr.) 139
verses holorimes o olorimes (fr.) 117
versi sciolti (it.) 138
verso semilibre (cast.) 139
versos blancos (cast.) 138
versos sueltos (cast.) 138
vitium (llat.) 47